

نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان

مقدمه: جامعه‌ستیزی به‌عنوان یک سازه شخصیتی پیچیده، بر تعاملات فرد و درک احساسات تأثیر گذاشته و می‌تواند به رفتارهای آسیب‌رسان منجر شود. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان انجام شد.

روش: پژوهش حاضر، یک مطالعه مقطعی با طرح همبستگی بود. نمونه پژوهش شامل ۳۸۲ دانش‌آموز پایه‌های دهم و یازدهم بود که به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس از میان همه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر رشت در نیمسال دوم تحصیلی ۲۰۲۳ انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه خودگزارشی جامعه‌ستیزی لوینسون (۱۹۹۵)، پرسشنامه جو عاطفی خانواده (برن، ۱۹۶۴)، پرسشنامه هم‌نشینی با همسالان بزهکار (پاسکال و همکاران، ۲۰۰۳) و پرسشنامه همدلی و همدردی نوجوانان (ووزن و همکاران، ۲۰۱۵) استفاده شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش مدل‌یابی مبتنی بر تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها: هر دو متغیر جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار، هم به‌صورت بی‌واسطه و هم به‌واسطه اثر میانجی همدلی، با جامعه‌ستیزی نوجوانان در ارتباط بودند. به‌طور کلی، در نمونه مورد بررسی سطح جامعه‌ستیزی در حد متوسط، جو عاطفی خانواده نسبتاً مطلوب، هم‌نشینی با همسالان بزهکار پایین تا متوسط و همدلی در سطح متوسط گزارش شد.

بحث: همدلی به‌عنوان عامل میانجی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان نقش مهمی ایفا می‌کنند. این یافته‌ها اهمیت توجه به عوامل میانجی در فرآیندهای روان‌شناختی نوجوانان را برجسته کرده و می‌تواند راهکارهایی برای مداخله و پیشگیری از رفتارهای جامعه‌ستیزانه در این گروه سنی ارائه دهد.

۱. پریا مردان‌شاهی

کارشناسی ارشد روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

۲. عباس ابوالقاسمی

دکتر روانشناس، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. (نویسنده مسئول)

abolghasemi1344@guilan.ac.ir

۳. رضا سلطانی‌شال

دکتر روانشناس، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

واژه‌های کلیدی:

جامعه‌ستیز، همدلی، جو عاطفی خانواده، هم‌نشینی با همسالان بزهکار، نوجوان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵

The Mediating Role of Empathy in the Relationship of Family Emotional Atmosphere and Affiliation with Delinquent Peers in the Development of Psychopathic Personality in Adolescents

► **1- Paria Mardanshahi**
M.A. in Psychology,
Department of Psychology,
Faculty of Literature and
Humanities, University of
Guilan, Rasht, Iran.

► **2- Abbas Abolghasemi**
Ph. D. in Psychology,
Department of Psychology,
Faculty of Literature and
Humanities, University
of Guilan, Rasht, Iran.
(Corresponding author),
<abolghasemi1344@guilan.
ac.ir>

► **3- Reza Soltani Shala**
Ph. D. in Psychology,
Department of Psychology,
Faculty of Literature and
Humanities, University of
Guilan, Rasht, Iran .

Keywords:

Psychopath, Empathy,
Family emotional atmo-
sphere, Affiliation with de-
linquent peers, Adolescent

Received: 2024/11/30

Accepted: 2025/09/06

Introduction: Psychopathy is a complex personality construct that impairs interpersonal interactions and emotional processing, often leading to harmful behaviors. Given its significant social implications, this study aims to explore the mediating role of empathy in the relationship between family emotional atmosphere and affiliation with delinquent peers on the development of psychopathic personality traits in adolescents.

Method: This study employed a cross-sectional correlational design. The sample consisted of 382 tenth and eleventh-grade students from public high schools in Rasht, Iran, who were selected using a convenience sampling method during the second semester of the 2023 academic year. Data were collected using the Levenson Self-Report Psychopathy Scale (1995), the Family Emotional Atmosphere Questionnaire (Bem, 1964), the Affiliation with Deviant Peers Scale (Paschal et al., 2003), and the Adolescent Measure of Empathy and Sympathy (Vossen et al., 2015). The data were subsequently analyzed using structural equation modeling (SEM) with a path analysis approach.

Findings: The research results show that both variables of family emotional atmosphere and affiliation with delinquent peers were related to adolescent psychopathy, both directly and through the mediating effect of empathy ($p < 0.05$). Overall, in the study sample, the level of psychopathy was moderate, the family emotional atmosphere was relatively favorable, affiliation with delinquent peers was low to moderate, and empathy was reported at a moderate level.

Discussion: Empathy plays an important role as a mediating factor in the relationship between family emotional atmosphere and affiliation with delinquent peers with psychopathic personality in adolescents. These findings highlight the importance of paying attention to mediating factors in the psychological processes of adolescents and can provide strategies for intervention and prevention of psychopathic behaviors in this age group.

Citation: Mardanshahi P, Abolghasemi A, Soltani Shal R. (2025). The mediating role of empathy in the relationship between family emotional atmosphere and affiliation with delinquent peers with antisocial personality in adolescents. *refahj*. 25(98), : 10

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4415-fa.html>

Extended Abstract

Introduction

Psychopathy is a controversial construct in psychology, characterized by traits such as lack of guilt, little concern for others' suffering, and shallow bonds. Although studying psychopathy in adolescence is complex due to developmental changes, evidence shows that it functions similarly to adulthood and predicts delinquency and recidivism. Adolescents are particularly prone to risky behaviors because of brain development and increased peer influence.

Research indicates that a negative family atmosphere (overprotective or rejecting) is linked to antisocial behavior and psychopathy, though these associations may differ by individual traits and gender. Similarly, delinquent peers strongly influence adolescents' deviant behavior, and antisocial friendships can intensify such tendencies. Empathy, a key factor in prosocial behavior, reduces aggression, while its deficits relate to destructive behavior. Families play a central role in socializing empathy—supportive parenting fosters empathy, while peer relationships also matter: positive interactions strengthen empathy, whereas negative ones reduce it.

Despite some contradictory findings, most studies confirm associations among empathy, psychopathy, family emotional atmosphere, and delinquent peer affiliation. However, no research has directly examined empathy's mediating role in these links. Given the importance of adolescence for personality development, this study investigates whether empathy mediates the relationship between family emotional atmosphere, delinquent peer affiliation, and the development of psychopathic traits in adolescents.

Method

This cross-sectional study employed a correlational design. The sample consisted of 382 tenth- and eleventh-grade students (ages 15–17) selected through convenience sampling from high schools in Rasht during the second semester of 2023. Inclusion criteria were age, grade level, and willingness to participate, while incomplete questionnaires were excluded. Data were collected using the Levenson Self-Report Psychopathy Scale (1995), the Family Emotional Atmosphere Questionnaire (Bern, 1964), the Adolescent Affiliation with Deviant Peers Scale (Paschal et al., 2003), and the Adolescent Measure of Empathy and Sympathy (Vossen et al., 2015). These

instruments have established reliability and validity. Data analysis was performed using path analysis within the structural equation modeling framework

Findings

In Table 1, the values of kurtosis, skewness and correlation of the variables under study are reported. Given the skewness and kurtosis values of less than ± 2 , the distribution of variables in students is normal.

Table 1- Kurtosis, skewness and correlation relationship between research variables

Variable	Skewness	Kurtosis	Psychopathy	Emotional atmosphere	Delinquent peers	Empathy
Psychopathy	0.27	0.43	1			
Emotional atmosphere	-0.67	-0.14	-0.32**	1		
Delinquent peers	0.89	0.50	0.33**	-0.20**	1	
Empathy	-0.52	1.29	-0.07	0.10	-0.01	1

Structural equation modeling (path analysis) tested the mediating role of empathy in relationships between family emotional atmosphere and delinquent peer affiliation with psychopathic personality in adolescents. The corrected model showed good fit (Table 2).

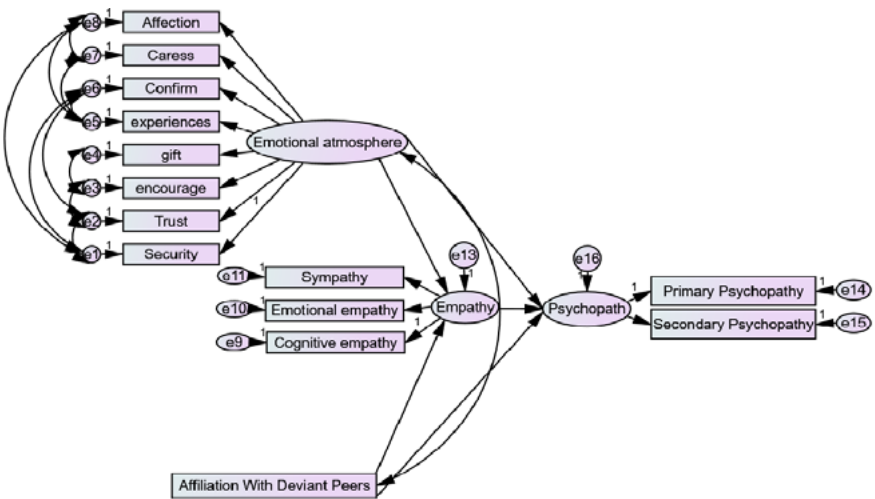
Table 2- Model fit indices for the mediating role of empathy

Model fit	Chi-Square	GFI	NFI	CFI	RFI	IFI	PNFI	RMSEA
	2.24	0.95	0.95	0.97	0.93	0.97	0.65	0.06

Table 3 presents the direct and indirect paths of the research model. Findings indicate that family emotional atmosphere has a significant inverse relationship with psychopathy ($\beta = -0.53$), while affiliation with delinquent peers shows a direct relationship with psychopathy ($\beta = 0.10$). Moreover, since the indirect effects in both paths fell within the confidence interval bounds, empathy was confirmed as a mediating variable in the relationship of both family emotional atmosphere and affiliation with delinquent peers with psychopathy

Table 3 - Examination of direct and indirect paths

	Direct effect			Indirect effect		
	B	β	P	Effect	95% confidence interval	
					BootLLCI	BootULCI
Emotional atmosphere→Psychopathy	-0.53	-0.44	P>0.05	-0.004	-0.017	0.006
Delinquent peers→Psychopathy	0.10	0.32	P>0.05	0.002	-0.015	0.022

Discussion

The findings show that a negative family emotional atmosphere is inversely related to adolescent psychopathy. Such an atmosphere can create feelings of rejection and loneliness, hinder problem-solving and emotion regulation, and increase vulnerability to antisocial behavior. Moreover, parents with psychopathic traits may directly model these behaviors for their children. Results also highlight empathy as a mediating factor. A negative family atmosphere can weaken empathy, making adolescents indifferent to others' emotions

and more prone to violent or antisocial acts. Conversely, poor empathy may further deteriorate family interactions, intensifying psychopathic traits.

Affiliation with delinquent peers was positively associated with psychopathic traits. Adolescence constitutes a critical period for identity formation, during which peer influence is particularly potent. Associations with delinquent groups can normalize antisocial behaviors and foster a maladaptive sense of belonging. Consistent with social learning theory, adolescents may internalize and replicate these undesirable behaviors through observation and imitation of their peers.

Empathy again emerged as a mediator in this relationship. Deficits in empathy may drive adolescents toward peers with similar traits, creating bonds based on similarity rather than depth. Such ties can reinforce unempathetic or even exploitative behaviors, increasing the risk of psychopathy.

Overall, both family emotional atmosphere and delinquent peer affiliation are key determinants of psychopathic tendencies in adolescents. Supportive families can foster empathy, thereby reducing susceptibility to delinquent influences. Even when exposed to deviant peers, adolescents with higher empathy are less likely to engage in psychopathic behaviors.

This study has certain limitations, including its reliance on self-report measures and a convenience sampling method. Despite these limitations, the findings highlight the critical importance of preventive interventions focused on strengthening the family emotional climate, monitoring adolescent peer relationships, and fostering empathy. Specifically, family-based programs should aim to improve parent-child bonds and teach effective parental monitoring skills. Concurrently, school-based interventions can promote empathy through techniques such as role-playing and perspective-taking exercises.

Ethical Considerations

Approved by the Biomedical Ethics Committee, University of Guilan (Code: ETHICS-2402-1087). Participation was voluntary with informed consent and confidentiality assured.

Conflict of Interest: None declared.

Funding: No external funding

مقدمه

جامعه‌ستیزی^۱ الگویی پایدار از هیجان، شناخت و رفتار است که با بی‌رحمی، فریب، بی‌احساسی، تکانشگری و ناتوانی در ایجاد دلبستگیهای عمیق مشخص می‌شود (هار^۲، ۲۰۰۳؛ به نقل از برنشتاین^۳ و همکاران، ۲۰۲۳). این مفهوم نخستین بار توسط فیلیپ پینل^۴ به‌عنوان «جنون بدون هذیان»^۵ معرفی شد و افراد دارای آن مرتکب جنایات خشونت‌آمیز غیرقابل توضیح می‌شدند اما ویژگیهای مشترکی با بیماران روانی دیگر نداشتند. بعدها به‌عنوان «حماقت اخلاقی»^۶ توصیف شد؛ اختلالی با اخلاق‌ستیزی، بی‌رحمی و رفتار غیراخلاقی بدون آسیب به قوه تعقل (پورتر^۷، ۱۹۹۶).

در قرن بیستم، هروی کلکلی^۸ (۱۹۵۱) با انتشار کتاب «نقاب سلامت عقل»^۹، چارچوب بالینی دقیق‌تری ارائه کرد و هار (۲۰۰۳) آن را در سه بعد عاطفی، بین فردی و رفتاری تبیین کرد. ویژگیهای اصلی جامعه‌ستیزی شامل فقدان احساس گناه، نگرانی کم نسبت به رنج دیگران، وابستگیهای سطحی، بی‌وفایی، فقر هیجانی و نبود همدلی است (ویدینگ و مک کروری^{۱۰}، ۲۰۱۸).

جامعه‌ستیزی به‌عنوان سازه بالینی مهم در نظام عدالت کیفری مطرح است، زیرا افراد جامعه‌ستیز مرتکب جنایات شدیدتر و خشونت‌آمیزتر می‌شوند و درصد قابل توجهی از جرایم خشونت‌آمیز، سرقتها، کلاهبرداریها و آزارهای جنسی را به خود اختصاص می‌دهند (برنشتاین و همکاران، ۲۰۲۳). بااین‌حال، جامعه‌ستیزی الزاماً به خشونت منجر نمی‌شود و برخی افراد «جامعه‌ستیزی تحت بالینی»^{۱۱} بدون رفتار مجرمانه در محیط‌های اجتماعی یا حرفه‌ای فعال هستند اما فاقد همدلی، صداقت و مسئولیت‌پذیری‌اند (سالتوغل و اويسال ایراک^{۱۲}، ۲۰۲۲).

1. Psychopathy	2. Hare	3. Bernstein
4. Philippe Pinel	5. insanity without delirium	6. moral imbecility
7. Porter	8. Cleckley	9. mask of sanity
10. Viding and McCrory	11. sub-clinical psychopathy	12. Saltoğlu and Uysal Irak

بررسی جامعه‌ستیزی در نوجوانان چالش‌برانگیز است و تعیین دقیق شیوع آن با دشواری همراه است (مارکوس^۱، ۲۰۱۷). با این حال، شواهد نشان می‌دهد که جامعه‌ستیزی در این گروه سنی به‌طور مشابه با بزرگسالان عمل کرده و پیش‌بین بزهکاری است (کاتلر و مک‌ماهون^۲، ۲۰۰۵). با این حال، نوجوانان در مقایسه با بزرگسالان و کودکان، درگیر رفتارهای مخاطره‌آمیز بیشتری هستند و تغییرات مغزی و زمان بیشتری که با همسالان بدون ساختار می‌گذرانند، به این رفتارها کمک می‌کند؛ بنابراین، می‌توان انتظار داشت که جامعه‌ستیزی در نوجوانان تحت تأثیر تغییرات رشد هنجاری نیز قرار گیرد (لینام^۳ و همکاران، ۲۰۰۹).

با توجه به اهمیت جامعه‌ستیزی در نوجوانان و ارتباط آن با رفتارهای بزهکارانه شدیدتر در این دوره رشدی، بررسی عوامل محیطی مؤثر بر شکل‌گیری یا تداوم این ویژگی در نوجوانان از اهمیت بسیاری برخوردار است. از میان این عوامل، خانواده و گروه همسالان به‌عنوان مؤثرترین منابع اجتماعی، تأثیر بسزایی در رشد هیجانی، رفتاری و اجتماعی نوجوانان دارند. بر این اساس، بررسی نقش جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار در پیش‌بینی جامعه‌ستیزی نوجوانان، می‌تواند به فهم بهتر سازوکارهای محیطی در بروز این ویژگی متمرثر واقع شود. همچنین، از آن‌جا که ضعف یا فقدان همدلی یکی از ویژگیهای محوری شخصیت جامعه‌ستیز محسوب می‌شود و نقشی اساسی در بروز خشونت و رفتارهای ضداجتماعی ایفا می‌کند، بررسی جایگاه آن به‌عنوان یک متغیر روان‌شناختی واسطه‌گر می‌تواند به تبیین دقیق‌تر سازوکار تأثیر عوامل محیطی بر جامعه‌ستیزی نوجوانان کمک کند.

جو عاطفی خانواده شامل روابط عاطفی، نحوه تعامل و پاسخ به نیازهای هیجانی فرزندان

1. Marcus

2. Kotler and McMahon

3. Lynam

است که بر رشد روانی و اجتماعی آنان تأثیرگذار است (هوسوکاوا و کاتسورا^۱، ۲۰۱۹). جو حمایتی خانواده می‌تواند اثر بازدارنده بر رفتارهای ضداجتماعی داشته باشد، درحالی‌که جو منفی و تنش‌زا موجب افزایش احساسات منفی و گرایش به رفتارهای ضداجتماعی و جامعه‌ستیزی می‌شود و این در حالی است که رفتارهای مخرب و چالش‌برانگیز نوجوانان جامعه‌ستیز نیز به‌نوبه خود می‌تواند تنش و نارضایتی در خانواده، تشدید مشکلات عاطفی و روابط نامطلوب میان اعضا دامن زند (انزلیچی و همکاران، ۲۰۲۰؛ باتیستا آراندا^۲ و همکاران، ۲۰۲۴؛ گوتیه^۳، ۲۰۲۴). بااین‌حال، برخی پژوهشها ارتباط جو عاطفی خانواده با جامعه‌ستیزی را تأیید نکرده‌اند (موری^۴ و همکاران، ۲۰۱۸) که ضرورت بررسی دقیق‌تر این رابطه را آشکار می‌کند.

هم‌نشینی با همسالان بزهکار به ارتباط نزدیک و مستمر نوجوانان با همسالان دارای رفتارهای ضداجتماعی گفته می‌شود که نگرشها و رفتارهای آنان را شکل می‌دهد (هاینی و آزگود^۵، ۲۰۰۵). نوجوانان به دلیل گذراندن بخش قابل‌توجهی از زمان خود با همسالان، بیش از هر دوره دیگری، تحت‌تأثیر نگرشها و رفتارهای همسالان خود قرار می‌گیرند؛ و لذا ارتباط با گروههای همسال بزهکار در این دوره، می‌تواند به تقویت نگرشها و رفتارهای منفی و پیش‌بینی رفتارهای جامعه‌ستیزانه منجر شود (دو گره^۶ و همکاران، ۲۰۲۴؛ کانفر^۷ و همکاران، ۲۰۲۴).

همدلی سازه‌ای چندبعدی است و به توانایی درک موقعیت و احساسات دیگران و واکنش مناسب عاطفی اطلاق می‌شود (دستی و جکسون^۸، ۲۰۰۴). همدلی رفتارهای اجتماعی داوطلبانه و مثبت را ترویج و پرخاشگری و رفتار ضداجتماعی را کاهش می‌دهد، درحالی‌که

1. Hosokawa and Katsura
4. Murray
7. Confer

2. Bautista-Aranda
5. Haynie and Osgood
8. Decety and Jackson

3. Gauthier
6. Dugré

اختلال همدلانه با جامعه‌ستیزی و رفتارهای مخرب مرتبط است (کامپوس^۱ و همکاران، ۲۰۲۲؛ برزیل^۲ و همکاران، ۲۰۲۳).

خانواده به عنوان محیط اولیه اجتماعی نقش کلیدی در پرورش همدلی دارد؛ تعاملات عاطفی مثبت والد-فرزند زمینه‌ساز رشد همدلی و رفتار نوع‌دوستانه نوجوانان است (باراگان مارتین^۳ و همکاران، ۲۰۲۱؛ ژو^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). والدین صمیمی و حمایتگر، با توجه به دیدگاه فرزند خود و عواطف او همدلی را الگودهی می‌کنند. آنها نیازهای عاطفی کودکان را برآورده کرده و این امر منجر به اشتغال کمتر فرد به احساسات خود و در نتیجه توانایی بهتر در توجه به احساسات فرد دیگر می‌شود (بالبی^۵، ۱۹۸۲). در مقابل، محیط‌های پرتنش و سرد مانع رشد همدلی و مهارت‌های تنظیم هیجانی می‌شوند (موریس^۶ و همکاران، ۲۰۰۷). کیفیت دوستی نیز با افزایش همدلی و دیدگاه‌گیری مرتبط است (میکلیکوفسکا^۷، ۲۰۲۲؛ سلمان^۸، ۱۹۸۰). فرکانس بالای تعاملات صمیمانه فرصت‌های زیادی را برای مشاهده و مدل‌سازی رفتار گرم و حمایتی فراهم می‌کند؛ بنابراین، داشتن تعاملات متقابل، صمیمی و حمایتی مکرر با همسالان هم‌فکر، جزء مهمی در رشد همدلی محسوب می‌شود (سلمان، ۱۹۸۰). در مقابل، نوجوانانی که زمان بیشتری را با گروه‌های همسال بزهکار سپری می‌کنند، تمایل بیشتری به تقلید رفتارهای ضداجتماعی دارند و به تدریج نسبت به آسیب‌های وارده به دیگران کم‌توجه‌تر می‌شوند (ون نوردن^۹، ۲۰۱۵).

همزمان، سطح همدلی فرد نیز خود بر کیفیت روابط با والدین و همسالان تأثیرگذار است. برای مثال نوجوانان با همسالان با سطوح همدلی مشابه دوست می‌شوند و با کنترل شباهت اولیه در همدلی، جوانانی که دوستان همدل بیشتری دارند در طول زمان در مقایسه با جوانانی که دوستان همدل کمتری دارند افزایش همدلی بیشتری نشان می‌دهند (میکلیکوفسکا و همکاران، ۲۰۲۲).

1. Campos	2. Brazil	3. Barragán Martín
4. Zhou	5. Bowlby	6. Morris
7. Miklikowska	8. Selman	9. Van Noorden

با وجود تناقضها، اغلب پژوهشها ارتباط همدلی با شخصیت جامعه‌ستیز، جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار را تأیید کرده‌اند، اما نقش میانجی همدلی در این ارتباطها کمتر بررسی شده است. لذا با توجه به محدودیتها و تناقضات موجود در یافته‌ها و اهمیت و شیوع اختلالات شخصیت در دوران نوجوانی، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان انجام شد.

روش

این پژوهش با طرح همبستگی و مدلیابی معادلات ساختاری انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه ناحیه یک رشت در سال تحصیلی ۲۰۲۳ بود. نمونه‌گیری به روش در دسترس از میان هشت دبیرستان (چهار دخترانه و چهار پسرانه) انجام شد و در نهایت ۳۷۷ دانش‌آموز پایه‌های دهم و یازدهم (سنین ۱۵ تا ۱۷ سال) در نیمسال دوم ۲۰۲۳-۲۰۲۴ در پژوهش شرکت کردند.

ملاک ورود شامل سن ۱۵ تا ۱۷ سال، پایه دهم یا یازدهم و تمایل به مشارکت بود و ملاک خروج، نقص در تکمیل پرسشنامه‌ها در نظر گرفته شد. ابتدا مجوز اخلاقی از کمیته زیست‌پزشکی دانشگاه گیلان (کد: ۱۰۸۷-۲۴۰۲-ETHICS) اخذ شد و سپس اهداف و محرمانگی پژوهش برای دانش‌آموزان توضیح داده شد. پس از کسب رضایت آگاهانه، پرسشنامه‌ها در کلاسها تکمیل شد و شرکت‌کنندگان ملزم به پاسخ صادقانه و دقیق بودند؛ در صورت ابهام، از پژوهشگر راهنمایی دریافت کردند. گردآوری داده‌ها طی یک هفته (۲۱ تا ۲۷ آوریل ۲۰۲۴) انجام شد. از ۳۸۲ پرسشنامه توزیع‌شده، پنج مورد به دلیل نقص یا عدم بازگرداندن کنار گذاشته شد و داده‌های ۳۷۷ نفر تحلیل شد. تحلیلها با نرم‌افزارهای SPSS-27 و Amos-24 انجام و نتایج در قالب جداول گزارش شد.

به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شده است:

۱. پرسشنامه خودگزارشی جامعه‌ستیزی لوینسون^۱: این پرسشنامه توسط لوینسون و همکاران (۱۹۹۵) برای سنجش ویژگی‌های جامعه‌ستیزی اولیه و ثانویه طراحی شده و شامل ۲۶ گویه با مقیاس لیکرت چهاردرجه‌ای (از «بسیار مخالف» تا «بسیار موافق») است. در نسخه اصلی، ضرایب آلفای کرونباخ برای عامل اولیه ۰/۸۳ و برای عامل ثانویه ۰/۷۴ گزارش شده است (انستیس^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). ساختار سه عاملی این ابزار در مطالعات اخیر (ماگاروتو ماچادو^۳ و همکاران، ۲۰۲۴) تأیید و روایی همگرا و سازه‌ای آن حمایت شده است. در ایران نیز، نسخه فارسی این پرسشنامه در چندین مطالعه بررسی شده که ضرایب آلفای کرونباخ بین ۰/۶۷ تا ۰/۸۰ و روایی سازه از طریق تحلیل عاملی تأییدی گزارش شده است (دلجو و همکاران، ۲۰۲۲).

۲. پرسشنامه جو عاطفی خانواده^۴: پرسشنامه جو عاطفی خانواده (برن^۵، ۱۹۶۴) شامل ۱۶ سؤال در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است و ۸ بعد محبت، نوازش، تأیید، تجارب مشترک، هدیه‌دادن، تشویق، اعتماد و احساس امنیت را در روابط والد-فرزندی می‌سنجد. روایی صوری آن در پژوهش فخاریان و همکاران (۲۰۲۰) تأیید شد. ضرایب پایایی گزارش شده برای کل پرسشنامه بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۲ و برای خرده‌مقیاسها نیز بین ۰/۶۱ تا ۰/۸۶ گزارش شده‌اند (اشتتler^۶ و همکاران، ۲۰۲۲؛ فخاریان و همکاران، ۲۰۲۰؛ حسین ثابت، ۲۰۲۳).

۳. پرسشنامه هم‌نشینی با همسالان بزهکار^۷: این پرسشنامه توسط پاسکال^۸ و همکاران (۲۰۰۳) طراحی شده، ۸ سؤال دارد و میزان ارتباط نوجوانان با همسالان دارای

1. Levenson self-report psychopathy scale (LSRP) 2. Anestis 3. Magarotto Machado
4. family emotional atmosphere questionnaire 5. Bern 6. Schnettler
7. adolescent affiliation with deviant peers scale 8. Paschal

رفتارهای بزهکارانه (سوء مصرف مواد، الکل، نزاع، حمل سلاح) را در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از ۰ (هیچ کدام) تا ۴ (همه دوستان) می‌سنجد. این ابزار به‌طور گسترده استفاده شده و روایی و پایایی مطلوبی دارد (لی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). ضرایب آلفای کرونباخ آن در پژوهشهای مختلف بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۷ گزارش شده است (وانگ و منگ^۲، ۲۰۲۴؛ پیرعین‌الدین و همکاران، ۲۰۲۰).

۴. پرسشنامه همدلی و همدردی نوجوانان^۳: این ابزار توسط ووزن^۴ و همکاران (۲۰۱۵) طراحی شده، ۱۲ سؤال دارد و در سه زیرمقیاس همدلی شناختی، همدلی عاطفی و همدردی به‌صورت لیکرت ۵ درجه‌ای پاسخ داده می‌شود. مطالعات مختلف روایی و پایایی مطلوب آن را نشان داده‌اند (تامانگ و باسو^۵، ۲۰۲۳). ضرایب آزمون-بازآزمایی و همسانی درونی خرده‌مقیاسها به ترتیب بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۶ گزارش شده است (ووزن و همکاران، ۲۰۱۵). در ایران نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۲ و برای خرده‌مقیاسهای آن بین ۰/۷۸ تا ۰/۸۴ گزارش شده و اعتبار بازآزمایی در فاصله دو هفته ۰/۷۱ تا ۰/۷۸ بوده است (نریمانی و همکاران، ۲۰۱۷).

1. Li
2. Wang and Meng
3. adolescent measure of empathy and sympathy
4. Vossen
5. Tamang and Basu

یافته‌ها

در این مطالعه از ۳۷۷ دانش‌آموز، ۴۷/۵٪ پسر و ۵۲/۵٪ دختر بودند؛ ۱۸/۳٪ ۱۵ ساله، ۵۳/۱۰٪ ۱۶ ساله و ۲۸/۶٪ ۱۷ ساله بودند. ۶۴/۷٪ در پایه دهم و ۳۵/۳٪ در پایه یازدهم تحصیل می‌کردند؛ ۴۴/۸٪ رشته انسانی، ۲۴/۷٪ تجربی و ۱۶/۷٪ ریاضی بودند. از نظر تعداد فرزندان، ۲۱/۲٪ تک‌فرزند، ۳۹/۵٪ یک خواهر/برادر، ۱۲/۲٪ دو خواهر/برادر و ۳/۷٪ سه یا بیشتر داشتند؛ ۲۳/۱٪ فرزند اول، ۲۲/۵٪ دوم و ۴/۵٪ سوم یا کوچک‌تر خانواده بودند.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار، چولگی، کشیدگی و رابطه همبستگی بین متغیرهای پژوهش

(n=۳۷۷)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	۱	۲	۳	۴
جامعه‌ستیزی	۷۱/۹۰	۱۰/۹۸	۰/۲۷	۰/۴۳	۱			
جو عاطفی	۶۰/۲۰	۱۴/۵۷	-۰/۶۷	-۰/۱۴	-۰/۳۲**	۱		
هم‌نشینی با همسالان بزهکار	۹/۰۵	۷/۱۲	۰/۸۹	۰/۵۰	۰/۳۳**	-۰/۲۰**	۱	
همدلی	۴۱/۲۹	۸/۱۱	-۰/۵۲	۱/۲۹	-۰/۰۷	۰/۱۰	-۰/۰۱	۱

 $p < ۰/۰۱^{**}$

بر اساس **جدول ۱**، چولگی و کشیدگی متغیرها در بازه مطلوب (کمتر از ± ۲) قرار داشته و توزیع داده‌ها نسبتاً نرمال است. همبستگی منفی و معنادار بین جو عاطفی خانواده و جامعه‌ستیزی ($r = -۰/۳۲, p < ۰/۰۱$) و همبستگی مثبت و معنادار بین هم‌نشینی با همسالان بزهکار و جامعه‌ستیزی ($r = ۰/۳۳, p < ۰/۰۱$) مشاهده شد. رابطه همدلی با سایر متغیرها معنادار نبود ($p > ۰/۰۱$).

برای بررسی نقش میانجی همدلی، از تحلیل مسیر در مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. مدل شامل چهار متغیر (یک درون‌زا، دو برون‌زا و یک واسطه‌ای) بود و برازش

آن با شاخصهای مناسب ارزیابی شد. پس از اصلاح مدل، تحلیل مجدد انجام شد. نتایج برازش قبل و بعد از اصلاح در **جدول ۲** گزارش شده است.

جدول ۲- شاخصهای برازش مدل نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و

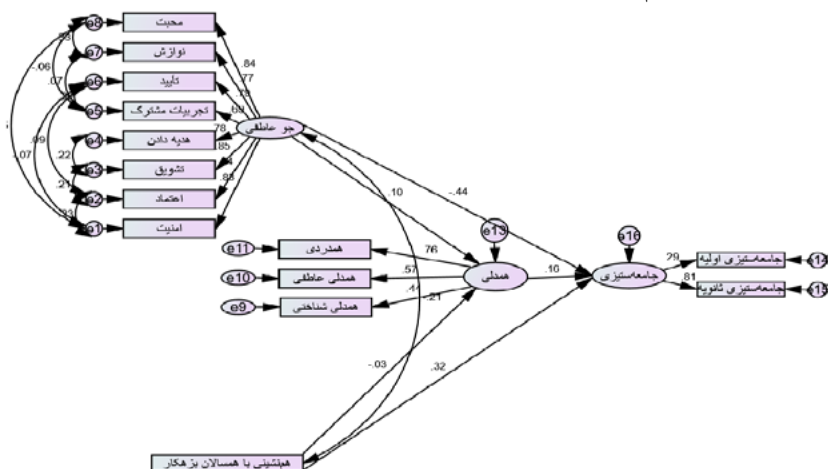
هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان (n=۳۷۷)

شاخصها	اختصار	مقدار مطلوب	مدل اولیه	مدل نهایی
شاخصهای برازش مطلق	Chi-Square	کمتر از ۳	۳/۵۷	۲/۲۴
	GFI	بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۱	۰/۹۵
شاخصهای برازش تطبیقی	NFI	بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۱	۰/۹۵
	CFI	بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۳	۰/۹۷
	RFI	بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۸۸	۰/۹۳
	IFI	بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۳	۰/۹۷
شاخص برازش مقتصد	PNFI	بزرگ‌تر از ۰/۵	۰/۷۱	۰/۶۵
	RMSEA	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۶

با توجه به مقادیر گزارش شده در **جدول ۲**، پس از اصلاحات صورت گرفته، الگوی نهایی از برازش مناسبی برخوردار است. کاهش مقدار Chi-Square (۲/۲۴) و کاهش RMSEA (۰/۰۶) نشان‌دهنده بهبود برازش مدل است. همچنین، سایر شاخصهای برازش نظیر GFI، IFN، RFI، CFI و IFI نیز همگی در مدل نهایی به مقادیر مطلوب رسیده‌اند که مؤید تناسب مطلوب مدل با داده‌های پژوهش است.

شکل ۱- ضرایب رگرسیونی استاندارد. الگوی نهایی نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی

خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان

با توجه به شاخصهای برآورد شده؛ الگوی نهایی نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان از برازش خوبی برخوردار است.

جدول ۳- ضریب رگرسیونی متغیرهای پژوهش (n=۳۷۷)

شرح	ت (t)	مقدار احتمال (p)	ضریب استاندارد (β)	خطای معیار	نسبت بحرانی (t)	مقدار احتمال (p)
جامعه‌ستیزی ⇐ جو عاطفی خانواده	(SES)	۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۲/۹۷	۰/۰۵
جامعه‌ستیزی ⇐ هم‌نشینی با همسالان بزهکار	(t)	۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۲/۹۷	۰/۰۵
همدلی ⇐ جو عاطفی خانواده		۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۲/۹۷	۰/۰۵
همدلی ⇐ هم‌نشینی با همسالان بزهکار		۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۲/۹۷	۰/۰۵
جامعه‌ستیزی ⇐ همدلی		۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۰۶	۲/۹۷	۰/۰۵

تحلیل مسیر نشان داد که جو عاطفی خانواده با جامعه‌ستیزی نوجوانان رابطه معکوس دارد ($\beta = -0.44$)، درحالی‌که هم‌نشینی با همسالان بزهکار اثر مثبت بر جامعه‌ستیزی دارد ($\beta = 0.32$). همدلی به‌عنوان میانجی، ارتباط معنادار مستقیمی با متغیرهای مستقل نداشت، اما اثر آن بر جامعه‌ستیزی نزدیک به سطح معناداری ($P = 0.06$) بود. دو مسیر غیرمستقیم میانجی با استفاده از Process Macro و بوت‌استرپ ۵۰۰۰، سطح اطمینان ۹۵٪ بررسی شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴- نتایج بوت‌استرپ برای مسیرهای غیرمستقیم الگوی پژوهش ($n=377$)

نتیجه‌گیری	فاصله اطمینان ۹۵٪		اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم با میانجی	اثر کل بدون میانجی	مسیر غیرمستقیم
	کران بالا	کران پایین				
نقش میانجی	۰/۰۰۶	-۰/۰۱۷	-۰/۰۰۴	-۰/۲۲ $p < 0.001$	۰/۰۹ $p < 0.001$	جو عاطفی خانواده $\rightarrow$ همدلی $\rightarrow$ جامعه‌ستیزی
نقش میانجی	۰/۰۲۲	-۰/۰۱۵	۰/۰۰۲	۰/۵۳ $p < 0.001$	۰/۱۲ $p < 0.001$	هم‌نشینی با همسالان بزهکار $\rightarrow$ همدلی $\rightarrow$ جامعه‌ستیزی

نتایج تحلیل مسیر غیرمستقیم (جدول ۴) نشان داد که همدلی در هر دو مسیر «جو عاطفی $\rightarrow$ جامعه‌ستیزی» و «هم‌نشینی با همسالان $\rightarrow$ جامعه‌ستیزی» نقش میانجی دارد. در مسیر اول، اثر غیرمستقیم منفی و معنادار بود ($p < 0.001$)، به این معنا که جو عاطفی منفی با کاهش همدلی، احتمال بروز جامعه‌ستیزی را افزایش می‌دهد. در مسیر دوم، اثر غیرمستقیم مثبت و معنادار بود ($p < 0.001$)، بدین معنی که هم‌نشینی با همسالان بزهکار با کاهش همدلی، زمینه‌ساز رفتارهای جامعه‌ستیزانه می‌شود.

بحث

در مطالعه حاضر، یک مدل نظری برای بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار با شخصیت جامعه‌ستیز در نوجوانان، پیشنهاد شد. در ادامه، یافته‌های به‌دست‌آمده در دو قسمت مجزا برای متغیر جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار مورد بحث و تبیین قرار خواهد گرفت.

میان جو عاطفی خانواده و جامعه‌ستیزی نوجوانان، رابطه‌ای معکوس مشاهده شد. این نتیجه برخلاف یافته‌های موری و همکاران (۲۰۱۸)، اما همسو با پژوهش‌های انزلچی و همکاران (۲۰۲۰)، باتیستا آراندا و همکاران (۲۰۲۴) و گوتیه (۲۰۲۴) است. جو عاطفی خانواده به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی رشد روانی و رفتاری نوجوانان، نقشی تعیین‌کننده دارد. خانواده‌های سرشار از محبت، حمایت و ارتباط مثبت، احساس امنیت ایجاد کرده و زمینه‌ابراز احساسات و روی آوردن به راه‌حلهای سالم را فراهم می‌کنند. در مقابل، خانواده‌های با جو منفی (خشونت، بی‌توجهی یا انتقاد مداوم) موجب احساس تنهایی و طردشدگی در نوجوانان شده و احتمال بروز رفتارهای ضداجتماعی را افزایش می‌دهند.

همچنین ضعف خانواده در مهارت‌های حل مسئله و مدیریت عواطف، توانایی نوجوانان در مواجهه صحیح با احساسات منفی را کاهش داده و آنان را به سمت رفتارهای انحرافی برای جبران خلأ عاطفی سوق می‌دهد؛ رفتارهایی که به تدریج به جامعه‌ستیزی می‌انجامند. افزون بر این، الگوهای رفتاری والدین نیز اثرگذارند؛ والدینی با ویژگیهای ضداجتماعی ممکن است این رفتارها را به‌طور غیرمستقیم از طریق مدل‌سازی یا ایجاد محیطی که بی‌احترامی و رفتار غیراخلاقی عادی جلوه می‌کند، به فرزندان منتقل کنند.

شواهد نشان می‌دهد سطوح پایین همدلی معمولاً با جامعه‌ستیزی بیشتر همراه است (کامپوس و همکاران، ۲۰۲۲؛ برزیل و همکاران، ۲۰۲۳)، اما این رابطه در پژوهش حاضر مشاهده نشد.

برای تبیین این عدم ارتباط، چند عامل کلیدی مطرح است. نوجوانی دوره‌ای حساس در رشد عاطفی و اجتماعی است که با تغییرات هورمونی، شناختی و شکل‌گیری هویت همراه است. این تغییرات از یک سو توانایی درک احساسات دیگران و تقویت همدلی را افزایش می‌دهند و از سوی دیگر به دلیل نوسانات عاطفی می‌توانند موجب خودمحوری و کاهش همدلی شوند. نوجوانان با هویت تثبیت‌شده معمولاً همدل‌ترند، اما آنان که هنوز در جستجوی هویت‌اند ممکن است برای جلب توجه یا اثبات قدرت به رفتارهای غیرهمدلانه و جامعه‌ستیزانه روی آورند.

تحولات مغزی این دوره نیز حساسیت به پاداش را افزایش می‌دهد و نوجوانان را مستعد تقلید از الگوهای رفتاری ارزشمند در میان همسالان و جامعه می‌کند. این تمایل می‌تواند هم به تقویت رفتارهای همدلانه برای کسب مقبولیت اجتماعی منجر شود و هم تحت تأثیر رسانه‌ها، نوجوانان را به سمت جامعه‌ستیزی که به‌عنوان ویژگی جذاب یا قدرتمند معرفی می‌شود، سوق دهد. در این حالت، تقلید از جامعه‌ستیزی حتی بدون کمبود واقعی همدلی رخ می‌دهد.

از سوی دیگر، برخی نوجوانان جامعه‌ستیز ممکن است از همدلی به‌صورت ابزاری استفاده کنند. آنها هرچند در همدلی واقعی ناتوان‌اند، اما قادر به درک نشانه‌های کلامی و غیرکلامی بوده و می‌توانند واکنشهای همدلانه را تقلید کنند. این مهارتها، مانند ابراز همدلی ظاهری یا گوش‌دادن فعال، اعتماد دیگران را جلب کرده و دستیابی به اهداف شخصی را آسان می‌کنند. همچنین باید به تمایز میان جامعه‌ستیزی اولیه و ثانویه توجه کرد. جامعه‌ستیزی در این پژوهش ترکیبی از هر دو نوع بود؛ درحالی‌که جامعه‌ستیزان اولیه معمولاً کمبود آشکار همدلی دارند، نوجوانان دارای جامعه‌ستیزی ثانویه ممکن است ظرفیتهای همدلانه بیشتری داشته باشند و در شرایط خاص یا تحت تأثیر عوامل محیطی این توانایی را بروز دهند.

برخلاف پژوهشهای پیشین (باراگان مارتین و همکاران، ۲۰۲۱؛ ژو و همکاران، ۲۰۲۴)، در این مطالعه رابطه‌ای میان جو عاطفی خانواده و همدلی نوجوانان مشاهده نشد. یکی از عوامل مؤثر می‌تواند نقش پررنگ روابط اجتماعی و دوستیهای نوجوانان باشد؛ چراکه آنان زمان زیادی

را در مدرسه و میان همسالان می‌گذرانند و بیش از هر دوره‌ای از این روابط تأثیر می‌پذیرند. بنابراین محیط‌های اجتماعی مثبت می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد همدلی داشته و اثر جو خانوادگی را کمرنگ کنند. از سوی دیگر، احتمال دارد شرکت‌کنندگان هنگام پاسخ به پرسشنامه، جو فعلی خانواده را به اشتباه به عنوان جو غالب در نظر گرفته باشند؛ درحالی‌که اثرات واقعی جو خانواده ممکن است بلندمدت و غیرقابل مشاهده در کوتاه‌مدت باشند.

عوامل فرهنگی و اجتماعی-اقتصادی نیز می‌توانند بر جو عاطفی خانواده و همدلی اثرگذار باشند. محدودبودن نمونه به مدارس دولتی یک ناحیه از رشت، احتمال شباهت‌های خانوادگی و در نتیجه سوگیری نتایج را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، ابزار سنجش به‌کاررفته نیز می‌تواند نقش داشته باشد. پرسشنامه جو عاطفی خانواده آلفرد بی هیل برن بیشتر بر ابعاد مثبت تعاملات والد-فرزند (مانند محبت، حمایت و تأیید) تمرکز دارد و ممکن است جنبه‌های منفی تعاملات خانوادگی (بی‌توجهی، انتقاد یا نزاع) یا نقش دیگر اعضای خانواده مانند خواهر و برادر را نادیده بگیرد. این محدودیت‌ها می‌توانند در توضیح عدم ارتباط مشاهده‌شده مؤثر باشند.

نتایج این پژوهش، نیز نشان داد همدلی در رابطه میان جو عاطفی خانواده و جامعه‌ستیزی، نقش میانجی دارد. همدلی ضعیف می‌تواند هم پیامد جو عاطفی منفی خانواده باشد و هم خود عاملی برای تداوم یا تشدید چنین جوی. در صورتی‌که ضعف همدلی به تخریب بیشتر روابط عاطفی در خانواده بینجامد، اثر آن بر تقویت صفات جامعه‌ستیزی به‌مراتب شدیدتر خواهد بود. همچنین، جو عاطفی منفی با کاهش همدلی نوجوانان، آنان را نسبت به احساسات دیگران بی‌تفاوت‌تر کرده و احساس گناه در قبال سوءاستفاده یا آزار دیگران را کاهش می‌دهد. در نتیجه، صفات جامعه‌ستیزی تقویت شده و احتمال ارتکاب رفتارهایی با شدت خشونت بیشتر افزایش می‌یابد.

یافته‌ها نشان دادند هم‌نشینی با همسالان بزهکار با جامعه‌ستیزی نوجوانان رابطه مثبت دارد؛ نتیجه‌ای که با پژوهش‌های **دوگره و همکاران (۲۰۲۴)** و **کانفر و همکاران (۲۰۲۴)** همسو است.

نوجوانی دوره‌ای حساس در شکل‌گیری هویت و شخصیت است و روابط با همسالان در این مرحله نقشی تعیین‌کننده دارند. قرارگرفتن در جمعهای بزهکار می‌تواند رفتارهای غیرقانونی و ضداجتماعی را عادی‌سازی کرده و نگرشها و ارزشهای نوجوان را تحت‌تأثیر قرار دهد.

از سوی دیگر، هم‌نشینی با این گروه‌ها احساس تعلق و پذیرش ایجاد می‌کند، حتی اگر مبتنی بر رفتارهای منفی باشد. این تعلق نوجوان را به سمت رفتارهای بزهکارانه سوق داده و خطر رشد ویژگیهای جامعه‌ستیزی را افزایش می‌دهد. مطابق با نظریه یادگیری اجتماعی، مشاهده و تقلید رفتارهای گروه نیز به تقویت این روند کمک می‌کند؛ به‌گونه‌ای که نوجوانان در چنین محیط‌هایی به‌تدریج الگوهای رفتاری نامطلوب را درونی کرده و احتمال بروز جامعه‌ستیزی در آنان بیشتر می‌شود. **باین‌حال، برخلاف پژوهشهای پیشین (ون نوردن، ۲۰۱۵؛ میکلیکوفسکا و همکاران، ۲۰۲۲)، در این مطالعه میان هم‌نشینی با همسالان بزهکار و همدلی نوجوانان رابطه‌ای مشاهده نشد.** گرچه انتخاب دوستان می‌تواند بر سطوح همدلی اثرگذار باشد، اما افراد معمولاً همسالانی با ویژگیهای مشابه ازجمله سطح همدلی نزدیک به خود را برمی‌گزینند. بنابراین نمی‌توان همدلی ضعیف یا قوی نوجوانان را مستقیماً نتیجه هم‌نشینی با بزهکاران دانست؛ بلکه سطح همدلی خود می‌تواند تعیین‌کننده نوع ارتباط با آنان باشد. افزون بر این، باید توجه داشت که همه بزهکاران الزاماً فاقد همدلی نیستند.

نقش خانواده نیز در این زمینه برجسته است. نوجوانانی که در خانواده‌های حمایتگر و دارای ارزشهای مثبت پرورش یافته‌اند، ممکن است با وجود ارتباط با همسالان بزهکار همچنان رفتارهای همدلانه نشان دهند. درواقع، تأثیر مثبت خانواده می‌تواند اثر منفی همسالان را خنثی کند. هرچند روابط با همسالان در شکل‌گیری همدلی اهمیت دارد، اما این تأثیر وابسته به میزان صمیمیت و حمایت ادراک‌شده از جانب دوستان است. هرچه این روابط عمیق‌تر و دوستان همدل‌تر باشند، احتمال اثرگذاری افزایش می‌یابد. در مقابل، هم‌نشینی صرف (بدون دوستی صمیمانه) ارتباطی سطحی‌تر ایجاد می‌کند که به‌سختی می‌تواند صفتی بنیادی مانند همدلی را تحت‌تأثیر قرار دهد.

نتایج پژوهش نشان داد همدلی در رابطه میان هم‌نشینی با همسالان بزهکار و جامعه‌ستیزی نوجوانان نقش میانجی دارد. به نظر می‌رسد نقص در همدلی، نوجوانان را به سوی هم‌نشینی با افرادی مشابه خود با سطوح پایین همدلی سوق می‌دهد. اگر این هم‌نشینی بر اساس شباهت به ارتباط با مجرمان غیرهمدل یا جامعه‌ستیز منجر شود، پیامد آن نگران‌کننده خواهد بود. هرچند هم‌نشینی، برخلاف دوستی صمیمانه، به‌تنهایی قدرت چندانی در تغییر صفتی بنیادین چون همدلی ندارد، اما برای نوجوانانی با کمبود پیوندهای عاطفی عمیق، شباهت با چنین هم‌نشینانی می‌تواند قوی‌ترین رابطه زندگی‌شان شود.

این پیوند سبب افزایش تأثیرپذیری و الگوبرداری از رفتارهای منفی آنان، ازجمله تقلید همدلی ظاهری یا تضعیف بیشتر همدلی می‌شود. چنین فرایندی سوءاستفاده از دیگران بدون احساس گناه را تسهیل کرده و به رشد یا تشدید صفات جامعه‌ستیزی و ارتکاب رفتارهای خشونت‌آمیز منجر می‌شود. بر این اساس، هم‌نشینی با همسالان بزهکار علاوه بر تأثیر مستقیم، از طریق کاهش یا تحریف همدلی نیز به جامعه‌ستیزی دامن می‌زند؛ بنابراین، تقویت مهارت‌های همدلی در نوجوانان می‌تواند راهکاری مؤثر در پیشگیری از بزهکاری و کاهش ویژگی‌های ضداجتماعی باشد.

نتیجه‌گیری

درمجموع، یافته‌ها نشان می‌دهد که جو عاطفی خانواده و هم‌نشینی با همسالان بزهکار نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای جامعه‌ستیزانه نوجوانان دارند. خانواده‌های دارای جو مثبت و حمایتی با تقویت همدلی در فرزندان، احتمال گرایش آنان به گروه‌های بزهکار و رفتارهای ضداجتماعی را کاهش می‌دهند. همچنین، هم‌نشینی با همسالان بزهکار می‌تواند هم به‌طور مستقیم و هم از طریق تأثیر بر سطح همدلی، زمینه‌ساز جامعه‌ستیزی شود؛ به‌گونه‌ای که نوجوانان با همدلی بالاتر حتی در مواجهه با این گروه‌ها کمتر به سمت رفتارهای انحرافی کشیده می‌شوند.

از محدودیتهای پژوهش می‌توان به استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارشی و نمونه‌گیری در دسترس اشاره کرد. یافته‌ها بر اهمیت مداخلات پیشگیرانه و آموزشی تأکید دارند؛ ازجمله برنامه‌های حمایتی برای خانواده‌ها با محوریت تقویت روابط عاطفی و آموزش والدین در مدیریت ارتباطات فرزندان و نیز دوره‌های آموزشی در مدارس برای ارتقای مهارتهای همدلانه. کارگاههای نقش‌آفرینی و آموزش دیدگاه‌گیری نیز می‌توانند نوجوانان را در درک احساسات دیگران و واکنش سالم در موقعیتهای پرتنش یاری کنند. علاوه‌براین، همکاری با سازمانهای اجتماعی و مراکز مشاوره برای حمایت از خانواده‌های پرتنش و نوجوانان در معرض گروههای بزهکار ضروری است؛ این حمایتها می‌تواند شامل خانواده‌درمانی، مشاوره گروهی و فعالیتهای انگیزشی برای فاصله‌گرفتن از محیطهای پرخطر باشد.

قدردانی: نویسندگان مقاله از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش و سازمان آموزش و پرورش شهر رشت سپاسگزاری می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با کد اخلاق ETHICS-2402-1087 از کمیته اخلاق زیست‌پزشکی دانشگاه گیلان تأیید شده است. مشارکت دانش‌آموزان داوطلبانه بوده، رضایت آگاهانه از آنان اخذ گردید و محرمانه‌بودن اطلاعاتشان تضمین شد.

تعارض منافع

نویسندگان تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش هیچ‌گونه حمایت مالی از سازمانهای دولتی، خصوصی یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

References

- Anestis, J. C., Harrop, T. M., Green, B. A., & Anestis, M. D. (2017). Psychopathic personality traits as protective factors against the development of post-traumatic stress disorder symptoms in a sample of national guard combat veterans. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39, 220–229. <https://doi.org/10.1007/s10862-017-9588-8>
- Anzalchi, Shahla., Seif, Ali Akbar., Navabakhsh, Mehrdad., & Bahrami, Hadi. (2020). Comparison of cohesion, authoritative parenting style, interaction and emotional connection in families of imprisoned and non-imprisoned youth. *Quarterly Journal of Intercultural Studies*, 15(43), 109–132 (in Persian). <https://www.magiran.com/p2293041>
- Barragán Martín, A. B., Molero Jurado, M. d. M., Pérez-Fuentes, M. d. C., Oropesa Ruiz, N. F., Martos Martínez, Á., Simón Márquez, M. d. M., & Gázquez Linares, J. J. (2021). Interpersonal support, emotional intelligence and family function in adolescence. *International journal of environmental research and public health*, 18(10), 5145. <https://doi.org/10.3390/ijerph18105145>
- Bautista-Aranda, N., Contreras, L., & Cano-Lozano, M. C. (2024). Lagged effect of parental warmth on child-to-parent violence through moral disengagement strategies. *Children*, 11(5), 585. <https://doi.org/10.3390/children11050585>
- Bern, H. (1964). *The measurement of interpersonal attraction*. Human Relations, 17(3), 283–286.
- Bernstein, D. P., Keulen-de Vos, M., Clercx, M., De Vogel, V., Kersten, G. C., Lancel, M., Jonkers, P. P., Bogaerts, S., Slaats, M., & Broers, N. J. (2023). Schema therapy for violent PD offenders: A randomized clinical trial. *Psychological medicine*, 53(1), 88–102. <https://doi.org/10.1017/S0033291721001161>
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss: Attachment*, Vol. 1 2nd Edn New York. NY: Basic Books.[Google Scholar]. <https://archive.org/download/attachmentlossvo00john/attachmentlossvo00john.pdf>
- Brazil, K. J., Volk, A. A., & Dane, A. V. (2023). Is empathy linked to prosocial and antisocial traits and behavior? It depends on the form of empathy. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 55(1), 75. <https://doi.org/10.1037/cbs0000330>

- Campos, C., Pasion, R., Azeredo, A., Ramiao, E., Mazer, P., Macedo, I., & Barbosa, F. (2022). Refining the link between psychopathy, antisocial behavior, and empathy: A meta-analytical approach across different conceptual frameworks. *Clinical Psychology Review*, 94, 102145. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2022.102145>
- Confer, L. M., Mowen, T. J., & Boman IV, J. H. (2024). Do peers protect people or put them at risk of recidivism? Friendship quality and peer crime among justice-involved youth. *Crime & Delinquency*, 70(9), 2371–2404. <https://doi.org/10.1177/00111287231151874>
- Decety, J., & Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and cognitive neuroscience reviews*, 3(2), 71–100. <https://doi.org/10.1177/1534582304267187>
- Deljoo, B. B. R., Abbas, Farnam, Alireza. (2022). Structural modeling of primary and secondary vulnerability to psychopathy disorder based on brain-behavioral systems in Tabriz medical students. *Health image*, 13(2), 234–243 (in Persian). <https://sid.ir/paper/965756/fa>
- Dugré, J. R., Giguère, C.-É., & Potvin, S. (2024). The company you keep: the neglected role of affiliating with delinquent friends in the development of the cannabis-violence link. *Addictive behaviors*, 151, 107939. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2023.107939>
- Fakharian, Jamileh., Yaghoobi, Abolghasem., Zargham Hajeji, Majid., & Mohagheghi, Hosein. (2020). Predicting Academic Buoyancy based on Family Emotional Climate, Academic Engagement, and Academic Self-Efficacy. *Medical journal of Mashhad University of Medical Sciences*, 63(2), 2391–2401 (in Persian). <https://doi.org/10.22038/mjms.2020.16166>
- Gauthier, N. Y. (2024). *Investigating the Role of Parental Care and Executive Function in the Neurodevelopment of Psychopathy: A Moderated Expression Model of “Successful” Psychopathy*. <http://hdl.handle.net/10464/18362>
- Haynie, D. L., & Osgood, D. W. (2005). Reconsidering peers and delinquency: How do peers matter? *Social forces*, 84(2), 1109–1130. <https://doi.org/10.1353/sof.2006.0018>
- Hosokawa, R., & Katsura, T. (2019). Role of parenting style in children's behavioral problems through the transition from preschool

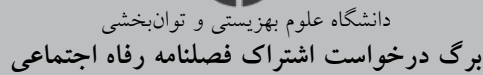
References

- to elementary school according to gender in Japan. *International journal of environmental research and public health*, 16(1), 21. <https://doi.org/10.3390/ijerph16010021>
- Hosseinsabet, F. (2023). Comparison of academic buoyancy, family's emotional climate, and academic motivation between excellent and average students [Research]. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 10(4), 55–68. <https://doi.org/10.32598/shenakht.10.4.55> (in Persian). <https://doi.org/10.32598/shenakht.10.4.55>
- Kotler, J. S., & McMahon, R. J. (2005). Child psychopathy: Theories, measurement, and relations with the development and persistence of conduct problems. *Clinical child and family psychology review*, 8, 291–325. <https://doi.org/10.1007/s10567-005-8810-5>
- Levenson, M. R., Kiehl, K. A., & Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of personality and social psychology*, 68(1), 151. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.1.151>
- Li, S., Zhao, X., Zhao, F., Liu, H., & Yu, G. (2023). Childhood maltreatment and adolescent cyberbullying perpetration: Roles of individual relative deprivation and deviant peer affiliation. *Children and Youth Services Review*, 149, 106957. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.106957>
- Lynam, D. R., Charnigo, R., Moffitt, T. E., Raine, A., Loeber, R., & Stouthamer-Loeber, M. (2009). The stability of psychopathy across adolescence. *Development and psychopathology*, 21(4), 1133–1153. <https://doi.org/10.1017/S0954579409990083>
- Magarotto Machado, G., Pereira da Silva, M. P., Sellbom, M., Hauck-Filho, N., & de Francisco Carvalho, L. (2024). Validity of the Expanded Levenson Self-Report Psychopathy (E-LSRP) in a Brazilian Sample: Factor Structure, Construct Validity, and Associations with the Brazilian Jeitinho. *Deviant behavior*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/01639625.2024.2371584>
- Marcus, R. F., & Marcus, R. F. (2017). *Psychopathy in adolescence. The development of aggression and violence in adolescence*, 141–170.
- Miklikowska, M., Tilton-Weaver, L., & Burk, W. J. (2022). With a little help from my empathic friends: The role of peers in the develop-

- ment of empathy in adolescence. *Developmental psychology*, 58(6), 1156. <https://doi.org/10.1037/dev0001347>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>
- Murray, J., Shenderovich, Y., Gardner, F., Mikton, C., Derzon, J. H., Liu, J., & Eisner, M. (2018). Risk factors for antisocial behavior in low- and middle-income countries: A systematic review of longitudinal studies. *Crime and justice*, 47(1), 255–364. <https://doi.org/10.1086/696590>
- Narimani, Mohammad., Fallahi, Vahid., Habibi, Yaser., & Zardi, Bahman. (2017). Assess the psychometric properties of empathy and sympathy questionnaire in students. *Journal of school psychology*, 6(1), 161–168 (in Persian). <https://doi.org/10.22098/jsp.2017.541>
- Paschall, M. J., Ringwalt, C. L., & Flewelling, R. L. (2003). Effects of parenting, father absence, and affiliation with delinquent peers on delinquent behavior among African-American male adolescents. *Adolescence*, 38(149), 15. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12803451>
- Pireinaladin, Saeed., Mohsenzadeh, Farshad., & Zahrakar, Kianush. (2020). The Role of Parental Monitoring, Self Esteem, and Alexithymia in Prediction of High-Risk Behaviors and Companionship with Delinquent Peers in Single Parent Adolescents. *J Police Med*, 9(2), 111–118 (in Persian). <https://doi.org/10.30505/9.2.111>
- Porter, S. (1996). Without conscience or without active conscience? The etiology of psychopathy revisited. *Aggression and violent behavior*, 1(2), 179–189. [https://doi.org/10.1016/1359-1789\(95\)00010-0](https://doi.org/10.1016/1359-1789(95)00010-0)
- Saltoğlu, S., & Uysal Irak, D. (2022). Primary versus secondary psychopathy: Coping styles as a mediator between psychopathy and well-being. *Current Psychology*, 41(9), 6534–6542. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01155-8>
- Schnettler, B., Miranda-Zapata, E., Orellana, L., Grunert, K. G., Poblete, H., Lobos, G., Adasme-Berrios, C., & Lapo, M. (2022). Work-to-family enrichment and atmosphere of family meals influence satisfaction with food-related life: An actor-partner interdependence approach in dual-earner parents with adolescent children. *Food Quality and Preference*, 97, 104471. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2021.104471>

References

- Selman, R. L. (1980). *The growth of interpersonal understanding: Developmental and clinical analyses*. Academy Press.
- Tamang, S., & Basu, A. (2023). Presence of Different Levels of Empathy and Sympathy in Two Groups of Adolescents from Different Socioeconomic Strata. *International Journal of Indian Psychology*, 11(2). <https://doi.org/10.25215/1102.268>
- Van Noorden, T. H., Haselager, G. J., Cillessen, A. H., & Bukowski, W. M. (2015). Empathy and involvement in bullying in children and adolescents: A systematic review. *Journal of youth and adolescence*, 44, 637–657. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0135-6>
- Viding, E., & McCrory, E. J. (2018). Understanding the development of psychopathy: progress and challenges. *Psychological medicine*, 48(4), 566–577. <https://doi.org/10.1017/S0033291717002847>
- Vossen, H. G., Piotrowski, J. T., & Valkenburg, P. M. (2015). Development of the adolescent measure of empathy and sympathy (AMES). *Personality and Individual Differences*, 74, 66–71. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.09.040>
- Wang, Y., & Meng, W. (2024). Adverse childhood experiences and deviant peer affiliation among Chinese delinquent adolescents: the role of relative deprivation and age. *Frontiers in psychology*, 15, 1374932. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1374932>
- Zhou, H., Li, Q., Liu, Z., Li, K., Geng, X., & Fang, X. (2024). Family Emotional Expressiveness and Adolescents' Cyberbullying Bystanders: The Mediating Role of Empathy. *Psychology Research and Behavior Management*, 2099–2110. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S447605>

نام خانوادگی:

نشانی:

تلفن:

هزینه اشتراک برای ۴ شماره (یک سال): داخل کشور ۴۰۰۰۰۰ ریال

اعضای انجمن جامعه‌شناسی ایران، دانشجویان، کارکنان سازمان بهزیستی کشور و دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی با فرستادن رونوشت برگه شناسایی معتبر یا معرفی‌نامه از محل کار یا تحصیل از اشتراک نیم‌بها ۲۰۰۰۰۰ ریال (در داخل کشور) می‌توانند استفاده کنند.

مراکز فروش فصلنامه در تهران:

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی / اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکیار